

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор
Державного науково-методичного
центру змісту культурно-мистецької
освіти

М. М. Бриль

2020 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Вокально-педагогічний репертуар для сопрано. Старовинні італійські арії

Методична розробка
для закладів фахової передвищої мистецької освіти

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Київ – 2020

Укладач:

В. Б. Кряжевських-Мотовчі

викладач академічного співу
предметно-циклової комісії «Спів»
Вищого навчального закладу
комунальної форми власності
«Маріупольський коледж мистецтв»,
спеціаліст вищої категорії, викладач-
методист

Рецензенти:

М. П. Мечник

викладач вокально-хорових дисциплін
Теребовлянського коледжу культури
і мистецтв, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист, заслужений
працівник культури України

К. К. Третьякова

голова циклової комісії «Спів»
Кіровоградського музичного коледжу,
спеціаліст вищої категорії, старший
викладач

Відповідальна
за випуск:

В. М. Зінченко

Рекомендовано

на засіданні методичної ради
Вищого навчального закладу комунальної
форми власності «Маріупольський коледж
мистецтв»
(протокол № 03 від 24 грудня 2019 р.)

© Кряжевських-Мотовчі В. Б., 2020 р.

© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2020 р.

Передмова

Представлена методична розробка побудована на яскравих зразках старовинних італійських арій, вирішена в форматі репертуарної збірки з методичними рекомендаціями, розрахованої на викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів фахової передвищої освіти, на викладачів співу закладів початкової мистецької освіти та широке коло шанувальників академічного співу.

Актуальність наданої роботи полягає в тому, що вона заповнює відсутність або недостатню кількість сучасних систематизованих нотних видань зі змістовним музично-виконавським аналізом кожного твору.

Мета запропонованої збірки розширити вокально-педагогічний репертуар для високих жіночих голосів (сопрано), завдяки представленим творам, деякі з них майже не використовуються в викладацькій практиці (С. Monteverdi "Maledetto sia l'aspetto").

Нотний посібник складається з 10 стародавніх італійських арій, які розташовані відповідно до рівня складності з дотриманням принципів послідовності та поступовості, передує кожному твору змістовний музично-виконавський аналіз. Ця нотна добірка зручна в користуванні, тому що твори, містяться в одному зібранні і їх не потрібно розшукувати по різних вокальних хрестоматіях та в Інтернеті.

Структура репертуарної збірки побудована таким чином: передмова, методичні рекомендації, нотний матеріал з аналізом кожного твору, список використаної літератури.

Запропоновані твори вирішують певні педагогічні задачі: це проблема відповідності літературного змісту віку вокаліста-початківця, питання природної перебудови артикуляційного апарату (використовуючи специфіку фонетики італійської мови), чистоти інтонації, розвитку легкості, точної атаки звуку, прозорості тембру, рівності голосу, кантилен в співі, вільного вокального дихання (завдяки застосуванню вокально-виконавської культури XVI–XVIII ст.), виключення напруги і форсування (дозволяється робити транспорт наданих арій, на відміну від оперних творів XIX ст.)

Методичні рекомендації

Викладач сольного співу завжди підбирає вокальний репертуар відповідно до поставлених педагогічних задач і з урахуванням фізіологічних та психологічних особливостей студента, рівня його вокальної підготовки, виконавського досвіду, здатності до навчання співу. Крім вокально-технічної спрямованості, до уваги беруться емоційна, художня, образна, психологічна, виховна, розвивальна і навчальна складові.

Метою української вокальної педагогіки є підготовка кваліфікованих співаків засобами вокального мистецтва, які реалізуються також і через вивчення вокально-художнього репертуару зокрема старовинних італійських арій. Використання цих творів в підготовці майбутніх співаків сприяє ефективному вокальному, виконавському, емоційному, психологічному, музично-естетичному розвитку студентів завдяки будові мелодії, гармонійному супроводу, доступності сприйняття, вокальній зручності, стилістичним і жанровим особливостям. Звернення до цих творів вже давно широко застосовується в педагогічній практиці з підготовки професійних вокалістів. Так відомі українські співачки і викладачки з сольного академічного співу як М.Е. Донец-Тессейр (1889–1974) та її учениці Є.С. Мірошніченко (1931–2009), Р.С. Колесник (1939 р.н.) використовували старовинні італійські арії в якості педагогічного репертуару в своїх вокальних класах. Акомпаніатор класу Є.Мірошніченко розповідала: «Була сіра збірка старовинних арій, здається, вона належала ще Марії Едуардівні. Такі арії називали «манною кашею», тобто для маленьких, на них добре вироблялося ведення звуку» [5, с.272]. Поряд зі старовинними аріями для вирівнювання голосу і підготовки голосового апарату до художніх творів, провідна викладачка і професорка Київської консерваторії ім. П.І. Чайковського (1935–1974) М.Е. Донец-Тессейр радила співати вокалізи. «Щоб досягнути рівності звуку на різних ступенях музичного звукоряду, вправи слід урізноманітнити, змінюючи положення акцентів. На виконанні гам учню легше контролювати рівномірність та непереривність видиху. Для розвитку рухомої вокальної техніки швидкості, вважаю вельми корисними вокалізи Варламова, Ваккаї, Маркесі» [7, с. 131].

Характерними рисами старовинних італійських арій, як безцінного педагогічного вокального репертуару для виховання академічного голосу це – доступність змісту, відсутність емоційної і динамічної напруги, невеликий діапазон, вузькі інтервали, проста мелодійна лінія, яка дуже легко запам'ятовується, короткі мелодійні побудови, ясність і камерність акомпанементу (іноді, дублюючого вокальну мелодію), чітка форма, відсутність різкої динаміки та тривалої фонації.

Вокально-виконавська естетика XVI-XVIII століття передбачала використання камерного голосу, грудного дихання, фальцетного звучання в верхньому регістрі, від неї залежать і співацькі вимоги щодо теперішнього виконавця старовинних творів: вільне, легке дихання, спокійна, ненапружена вокальна мова, бездоганна інтонація, рівність і «інструментальність» голосу, прозорість тембру, точна атака звуку, легкість та швидкість голосу.

Старовинні арії дозволяється транспонувати в зручну для студента тональність з метою виключення напруги і форсування, що є дуже важливим для подальшого вокального розвитку майбутнього співака.

Особливе значення має мова, якою виконуються запропоновані італійські арії. Фонетика італійської мови найбільш сприятлива для формування академічного звуку. Так, О.П. Мішуга (український оперний співак і педагог) визнавав тільки «італійське звучання», яке краще всього вибудовується на співі старовинних творів мовою оригіналу.

Виконання старовинних італійських арій автентичною мовою дозволяє вирішувати питання перебудови в роботі вокального апарату природно, використовуючи специфіку фонетики італійської мови, а не за рахунок спеціальних м'язових пристосувань, що сприяють затиску голосового апарату, тому запропоновані твори не мають поетичного перекладу, і наполегливо рекомендуються для виконання італійською мовою. Літературний переклад змісту кожного твору надається в музично-виконавському аналізі, який передує кожній арії.

До речі, хочеться зазначити той факт, що в деяких мовах фонетика розмовної вимови може відрізнитися від вокальної мови, наприклад, у

російській. «Під час мовлення може відбуватися редукція голосних і приголосних. В співі, що стосується голосних, цей факт є неприпустимим, тому що в вокальній партії на голосний може приходиться декілька нот визначеної висоти і тривалості. В українській вимові редукція голосних виключена, а голосні звуки мають природне округлення, що є дуже цінним для вокальної педагогіки» [10, с. 236]. Для української мови очевидна природна співучість, яка допоможе в опануванні кантиленного співу. Тому для кількох творів зроблено український поетичний переклад, який прописаний в нотах (Antonio Vivaldi «Vieni, vieni o mio diletto») і в музичному аналізі (Giulio Caccini «Amor, ch'attendi?»).

Літературні тексти старовинних італійських арій складаються з багаторазово повторюваних фраз, містять одну емоцію, один настрій, одну тему, що дає можливість, зберігати єдиний емоційний стан. А для створення відповідного настрою музичного твору потрібно дотримуватися авторських або редакторських динамічних і темпових вказівок, без надлишку почуттів і емоцій. На початковому етапі технічне втілення динамічних і темпових нюансів дозволяє виробити м'язово-слухові стереотипи голосового нюансування, емоційної чуйності, розвитку виконавських умінь.

Використання старовинних італійських арій дозволяє вирішити ще одну складність, яка виникає при виборі навчального репертуару для студентів, а саме відповідність літературного змісту віку співака-початківця, тематика запропонованих творів – почуття любові, віри, туги, скорботи, які зрозумілі підростаючому поколінню.

Маю надію, що запропонована збірка «Вокально-педагогічний репертуар для сопрано. Старовинні італійські арії.» розширить можливості викладачів академічного сольного співу у виборі вокального репертуару і допоможе студентам в набутті спеціальних вокальних компетентностей для отримання фахової передвищої освіти певного мистецького спрямування.

B. PASQUINI «CANZONETTE»

Бернардо Пасквіні (1637–1710) – італійський композитор, органіст та клавесиніст, представник епохи бароко. З італійської «canzonette» перекладається як пісенька. В XVI-XVII ст. канцонетами називали короткі вокальні п'єси лірико-танцювального характеру.

В канцонеті співається про фортуна, яка постійно міняє свою зовнішність, і божевільний той коханець, який впадає через це у відчай.

Вокальна партія «Canzonette» граційна, прикрашена розпівами складів та орнаментикою. Переважає плавний рух секундами, зустрічаються стрибки на терцію та кварту. В орнаментованих розпівах вони сягають октави. Твір моноритмічний, що є характерним для канцонет.

Інструментальний супровід має забарвлення клавесину – цьому сприяють штрих *staccato*, співставлення *forte* та *piano* і загальний характер викладення. Перша фраза та її повторення супроводжуються акордами, сольні моменти викладені в дусі вокальної партії, з підголосками та меншою гармонічною підтримкою.

Вокальний діапазон займає інтервал дуодецими – від *c1* до *f2* октави. Твір написано в сопрановій теситурі. Звуковедення дискретне.

Темп канцонети *allegretto*, жвавий та граційний. Динамічні відтінки знаходяться в межах *piano* – *mezzo-forte*.

Арія написана в *F-dur*. Лише у кульмінації (т.9) відбувається короткочасне відхилення *C-dur*, тональність домінанти, яка підкреслює основну тональність.

CANZONETTE

B. PASQUINI

Allegretto *p*

Голос

Quan - to è fol-le quel - l'a man - te che pe - nan - do si di -

Фортепиано *f* *p*

3 *pp*

spe-ra quan-to e folle quel-l'a man-te che pe-nan-do si dis -

Pno. *pp*

6 *mf*

pe - ra. La for - tu - na che in co -

Pno. *mf*

8

stan-te va-ria a spetto e can-gia sfe - - - ra. *p*

Pno.

11

La for-tu-na che in-cos-tan-te vo-ria a-spe-tto e can-gia *mf*

Pno.

14

sfe - - - ra va-ria a-spe-tto e can-gia e can-gia e *p* *mf*

Pno.

17

can-gia sfe - - - ra. *p*

Pno.

D.MANZOLO «ANGIOLETTA LEGGIADRETTA»

Д. Мандзоло – італійський композитор епохи Відродження. Жанр твору «Angioletta leggiadretta» – мадригал – став кульмінацією світської лінії в мистецтві Відродження. Назва жанру означає «пісня на материнській (рідній) мові». Це підкреслює відмінність мадригалу від духовної музики, яка виконувалася латинською мовою. Розвиток цього жанру йшов від простої одноголосної пісні пастухів до 5-6-голосної вокально-інструментальної п'єси з витонченим ліричним текстом. З'явившись в Італії, мадригал став широко розповсюдженим в інших західноєвропейських країнах.

Мадригал «Angioletta leggiadretta» складається з чотирьох куплетів, кожен з яких містить по дві фрази. Вокальна партія дуже плавна, ніжна, підкреслює інтимні переживання ліричного героя. Він бачить, як з неба до людей сходять небесне створіння – фея. Герой потайки спостерігає за нею, і вона підкорює його своїм співом, грою та невинністю. Цей монолог підтримує стриманий гармонічний супровід, який звучить в органній фактурі на *legatissimo*. Його завдання – відтінити вокальну мелодію тембровою та гармонічною фарбою.

Мелодія рухається секундами, без широких стрибків. Завдяки розспівам складів та постійному плину восьмих нот підкреслюється плавність вокальної партії. Мотиви завершуються чвертями, наприкінці фраз звучить витончене пунктирне затримання.

Вокальний діапазон займає інтервал децими – від *d1* до *f 2* октави. Твір написано в сопрановій теситурі. Звуковедення зв'язне, на *legato*. Темп твору *appena mosso, calmo* – спокійно, рухаючись просто. В т.5–6 мотив звучить на *ritenuto*, підкреслюючи точку кульмінації. Повторення в кінці кожного куплету поступово сповільнюється, завмирає.

Основна динаміка мадригалу – *pianissimo*. Тональний план твору мінливий. Основна тональність *d-moll*. В кінці першої фрази відбувається відхилення в *a-moll*, потім в його паралельну тональність, *C-dur*. Остання фраза звучить в яскравій тональності *G-dur*. Повторення фрази повертає музичний матеріал в основну тональність.

ANGIOLETTA LEGGIADRETTA

D.MANZOLO

Appena mosso, calto

pp

1. An - gio - let - ta leg - gia - dret - ta sce - sa - da l'em - pi - reo cie - lo,

pp *legatissimo*

5 rit. *pp*

tu can - tan - do e so - nan - do, tu can - tan - do e so - nan - do

9 calando e ritenuto sino alla fine

vin - cer puoi lo Dio di De - lo.

2. Pellegrine

E divine
Son tue doti al mondo sole
E felici
Predatrici
Son dei cori tue parole.

3. Quegli occhietti

Vezzosetti
Mentre miro ammiro e moro,
Nel contento
Il tormento
Cresce Amor senza ristoro.

4. Da' tuoi labri

Di cinabri
Vidi uscir un dolce riso
Che mi vinse,
Che mi strinse,
Che fe' il cor dal sen diviso.

D.MANZOLO «QUANDO TU MI GUARDI E RIDI»

«Quando tu mi guardi e ridi» - старовинна італійська арія, куплетної форми, написана в тональності *a-moll*. Твір складається з двох речень, що мають в собі по 6 тактів (6 + 6). Темп – *sostenuto* – стримано й ритмічно.

Вокальний діапазон - октава, від *e1* до *e2* октави.

Музична тема першого речення рухається восьмими нотами доходячи до вершини – *e2* октави (2 т.), в 5 такті спадний хід приводить до тоніки – *a1* октави. Друге речення (7–12 т.) починається з того ж мелодійного тетраходу, як і перше, але в *e-moll* (7–8 т.), в *C-dur* (9–10 т.), в 11 такті відбувається рух до основної тональності *a-moll*, закінчується твір в однойменному мажорі *A-dur*, через домінальний хід. Динамічна шкала від *p* – *mf*.

Засоби музичної виразності в другому реченні змінюються, автор ставить ремарку *poco meno sostenuto*, що означає трохи стриманіше. Акомпанемент відіграє роль гармонійної підтримки співака. Зазначений прийом виконання акордів – *arpeggiato*. У тактах 2, 8 і 10 використовується комплементарний ритм, що заповнює зупинки на чвертях у вокальній партії, рухом восьмими у басовій партії в акомпанементі.

Вокальна мелодія тісно пов'язана з текстом. В арії співається про те, як мучиться, страждає ліричний герой від любові, він готовий навіть смерть прийняти від своєї коханої, яка зовсім байдужа до нього, і вважатиме це за щастя.

Кульмінація припадає на 9 такт. Розвиток кульмінації починається з другого речення (7 такт, *poco meno sostenuto*) і досягає смислового і силового свого розвитку вже в 9 такті. На ноті *e2* октави, автор подовжує тривалість четвертої з крапкою ремаркою *ritenuto*, також ми бачимо *ritenuto* і в завершенні першого (5 т.) і другого (10 т.) речення.

QUANDO TU MI GUARDI E RIDI

D.MANZOLO

Sostenuto
mf

Голос

1. Quando tu mi guar-di e ri - di, o mio be - ne, o mio co - re, o mia

Фортепиано

mf arpeggiato

5 rit. Poco meno sostenuto rit.

Vo. vi - ta tum'ucci - di. Che fa ra i poi di - sde - gno - sa, pie - na d'i - ra ed or - go -

Pno.

mp *mf*

10 *p* rit.

Vo. glio - sa? Pie - na d'i - ra ed or - go - glio - sa?

Pno.

p

2. S'io mi doglio tu non senti,
O mia gioia, a mia luce,
O mia speme, o miei lamenti,
Che farò perchè il mio core
Più non senta tanto ardore?

3. Godi pur del mio martir,
O spietata e sdegnosa,
O crudei, io vó morir,
Vó morir sol pel tuo amore,
Donna cruda e senza core.

GIOVANI PAISIELLO «NEL COR PIU NON MI SENTO»

Джовані Паізієлло (1740–1816) – італійський композитор, представник неаполітанської оперної школи, майстер комічної опери.

«Nel cor piu non mi sento» – це дует з опери «Жінка-мірошник» («La molinara») 1788 р., або «Любов з перешкодами» («L'amor contrastato»). Дует співають двічі в другому акті опери, спочатку жінка-мірошник Ракеліна (сопрано) і Каллоандро (тенор), а потім Ракеліна і нотаріус Пістофоло (баритон). Цей твір використовується вокальній практиці, як сольний номер.

Арієта «Nel cor piu non mi sento» має пісенний характер, тому для неї характерне гомофонне виконання (що досить властиво номерам з комедійних опер цієї епохи) і елементи вокальних каденцій з колоратурою.

Вокальна партія плавна, граційна, некваплива, прикрашена орнаментикою та розпівами складів. Рух переважно відбувається секундами, зустрічаються стрибки на широкі інтервали із заповненням, які не повинні викликати вокальні труднощі під час розучування твору. Мелодія викладена простими тривалостями. В кінці фраз вокальна партія застигає на ферматах.

Супровід імітує звучання клавесину, який знаходить своє відображення у використанні форшлагів у вступі та простому викладенні акордів на *apergiatto* з лаконічними каденціями, які гармонічно збагачують мелодію. В кінці твору супровід наповнюється орнаментикою.

Вокальний діапазон займає інтервал нони – від *e1 do f2* октави. Твір написано в сопрановій теситурі. Звуковедення зв'язне на *legato*. Темп твору *andantino* – помірно. Кульмінація твору (13,14т.), яка підкреслена короткочасним відхиленням в тональність *C-dur*, лаконічним гармонічним супроводом та ферматою. Наступна фраза, підкреслена *risoluto* (рішуче), що завершує вокальну партію.

Основна динаміка твору – *piano*. Тональність твору – *F-dur*. Відхилення відбуваються в тональності субдомінанти і домінанти, а саме *B-dur*, *C-dur*.

Літературний текст-переклад:

1. В моєму серці я більше не відчуваю,
 Як іскриться юність моя,
 Любов винна в моїх стражданнях!
 Вона вщипнула мене, розпалила мене,
2. Вжалила мене, пожувала мене,
 На жаль, і що з цього?
 Зглянься, зглянься, зглянься!
 Любов – це щось таке,
 Що штовхає мене в розпач.

NEL COR PIU NON MI SENTO

GIOVANI PAISIELLO

Andantino ♩ = 58

Голос

Фортепіано dolce

4

Vo.

Pno.

8

Vo. *p*
 Nel cor piū non mi sen - to bril - lar la - gio - ven -

Pno. *f* *p*

12

Vo. *tù ca - gion del mio - tor - men - to, a - mor, sei col - pa*

Pno.

16

Vo. *tu. Mi piz - zi - chi, mi stuzzi chi, mi pun - gi - chi, mi*

Pno.

20

Vo. *masti - chi; che co - sa è qui - sto ahi - mè? Pie - tà, pie - tà, pie -*

Pno.

24

Vo. *tà! a - mo - re è uncer - to che, che di - spe - rar mi*

Pno.

28

ANTONIO VIVALDI «VIENI, VIENI O MIO DILETTO»

Антоніо Вівальді (1678–1741 рр.) – італійський композитор, скрипаль-віртуоз, представник епохи бароко.

Твір написано в двочастинній формі, яка відображає стан персонажа. Перша частина – очікування ліричного героя, що передається мелодією в інтонаціях запитання, широкими ліричними розпівами. Друга – зображає внутрішні переживання, відрізняється активним тональним розвитком у мажорних відтінках. Повторення фрази «*Il mio core tutto affetto*» звучить на тон вище, зі зміщенням з сильної долі такту на третю долю попереднього, передаючи емоційне збудження.

Фортепіанний акомпанемент виконується м'яко, камерно, на *una corda*. Він гармонічно підкреслює та дублює мелодію. Часто використовуються сексти, терції, затримання, що сприяють поглибленню лірики.

Вокальний діапазон займає інтервал децими – від *d1* до *fis2* октави. Твір написано в сопрановій теситурі. Звуковедення зв'язне, на *legato*. Темп арії *allegretto*, жвавий. Вокальна партія плавна, кінці фраз прикрашені трелями.

Динамічна палітра коливається від *mezzo-forte* у першій частині до *piano* в кінці твору.

Кульмінація першої частини знаходиться в 5 такті, де нота *d2* октави підкреслена сильною метричною долею та великою тривалістю. В другій

частині звучить кульмінація на *piano* в т.10. Основна тональність арії *h-moll*. У другій частині чергуються паралельний *D-dur*, *e-moll*, *E-dur*. Завершується твір поверненням в *h-moll*.

VIENI, VIENI O MIO DILETTO

ANTONIO VIVALDI

Allegretto
mf

Голос

Vie - ni, vie - ni o mio di - let - to
Де Ви, де Ви я вже че - ка - ю.

Фортепіано
mf
una corda

3

Vo.
che il mio cor è tutto af - fet - to,
Сер - це так праг - не зуст - рі - тись з Ва - ми,

Pno.

5

Vo.
già t'a - spet-ta, e ognor ti chia - ma. Il mio co - re tutto af -
сер - це пле-ка - є на - ді ю. Сер - це зуст - рі - чи

Pno.

tr *mp*

8 *mf*

Vo. fet - to, il mio co - re tutto af - fet - to,
 праг - не, сер - це зуст - рі - чи праг - не,

Pno. *mf*

10 *p* *tr*

Vo. già t'a - spet - ta e già ti chia - ma, ti chia - ma.
 сер - це хо - ва - є при - страсть до Вас мій ба - жа - ний!

Pno. *p* *tr*

GIULIO CACCINI «AMOR, CH'ATTENDI? »

Джуліо Каччіні (1551–1618 рр.) – італійський композитор, співак-віртуоз, автор збірки про сольний спів «Le nuove musiche» («Нова музика») 1602 р., представник барокової музики.

Літературний текст куплетів арієти складається з двох фраз. Музичні мотиви першої фрази викладені «з верхівки джерела», інтонуючи запитання ліричного героя низхідною мелодією. Друге питання звучить тоном вище першого. Друга фраза більш кантиленна, її останній мотив повторюється.

Вокальна партія плавна, без широких стрибків. Використовуються прості групи тривалостей. Вокальний діапазон займає інтервал септими – від *f1* до *e2* октави. Твір написано в сопрановій теситурі. Звуковедіння зв'язне, на *legato*.

В супроводі бас виконує водночас функцію гармонічної основи та самостійної мелодії. Акомпанемент гармонічний, з дублюванням вокальної мелодії.

Темп арієти *allegretto*, жвавий та граційний. Динамічні відтінки знаходяться в межах *piano* – *forte*.

Основна тональність твору *G-dur*. Протягом арієти проходять відхилення у *a-moll*, однойменний *A-dur*, *d-moll*.

Кульмінаційна зона підкреслена *forte*, великими тривалостями та відхиленням у тональність *A-dur* (11–12т.).

Текст твору:

Ерос що баришся, лінню охоплений,

Де твої стріли, хлопчик закоханий?

Стріли любові серця пронизують,

Серця, які непокорою хизують.

В небі високому блискавки сяють,

Стріли потоком з неба злітають.

Стріли сріблясті лавр обвивають:

Адже добро всіх прикрашає.

AMOR, CH'ATTENDI?

GIULIO CACCINI

Allegretto

Голос

Фортепиано

p *cresc.*

p *legato* *cresc.*

A - mor ch'at - ten - di? A - mor che fa - i? Su che non
Dal - l'al - to cie - lo ful - mi - na gio - ve, l'ar - cier di

6

Vo.

Pno.

dim. *più f*

dim. *più f*

pre - di gli stra - li ma - i? A - mor ven - det - ta,
De - lo sa - et - te pio - ve, ma lo stral d'o - ro

11

Vo.

Pno.

p cresc. *dim.*

p cresc. *dim.*

A - mor sa - et - ta quel cor ch'al - te - ro sde - gna il tuo im -
s'or - ni d'al - lo - ro; chè di pos - san - za o - gni al - tro a -

16

Vo.

pe - ro, Quel cor che al - te - ro sde - gna il tuo im - pe - ro.
van - za. Chè di pos - san - za o - gni al - tro a - van - za.

Pno.

rit. *f*

CLAUDIO MONTEVERDI «MALEDETTO SIA L'ASPETTO»

Клаудіо Монтеверді (1567–1643) - італійський композитор, музикант, співак. Його творчість представлена мадригалами, операми і духовною музикою. Серед найбільш популярних творів К. Монтеверді – Плач Аріадни (італ. «Lamento d' Arianna») з опери «Аріадна».

Жанр твору – мадригал. Темп – *allegretto*, помірно жваво, щось середнє між *allegro* і *andante*, проста тричастинна форма (А В А). Перша частина – 4 такти, друга – 5 тактів, третя частина – 4 такти. Фактура – гомофонно-гармонічна, тональність *F-dur*.

Голосоведіння плавне, використовуємо прийом *non legato*, який виконується пружно, з більшою віддачею, тому що темп досить швидкий і восьмі ноти не повинні змащуватися.

Музичний супровід відіграє роль гармонічної і ритмічної опори для виконавця. В першій частині супроводу рух здійснюється четвертними нотами, в 4 такті бас імітує вокальну мелодію, в другій частині акомпанемент стає більш мелодійнішим, вокальна партія, ніби, підспівує, надає рух верхньому голосу, який прописаний восьмими нотами і розвивається за допомогою секвенції.

В другій частині розвиток теж відбувається завдяки секвенції, оспівується перша нотна доля такту (5–7т.). Третя частина повністю повторює музичний матеріал першої частини, що властиво для тричастинної форми.

Вокальний діапазон – октава, від $f1$ до $f2$ октави, зручний для сопрано. Кульмінації, як такої до якої би йшов розвиток немає. В кінці першої частини твору мелодія досягає вершини в 4 такті ($f2$ октави), а в другій частині з цієї ж вершини секвенцією спускається до низу (5–7т.), потім знову підіймається в репризі (10–12т.) і досягає тієї ж вершини в 13 такті.

Текст твору:

1. Нехай буде проклята ця зовнішність,
Яка спалює мене, примушує мене страждати
Так, що потім я поринаю в потік переживань,
Так, що після цього цей брюнет – моя розрада...
Але любов моя – лише для тебе.

2. Нехай буде проклята ця стріла,
Що поранила мене, через неї я гину...
Цього так хоче моє серце,
Так пристрасно бажає той, хто розлюбив!
Скільки ще мені страждати? Що мені робити?

3. Загибель моя – моя пані,
Цього жадає той, хто завдав мені цю рану,
Він перетворює мій вогонь на пекло,
Він хоче, щоб я страждала, щоб втратила розум!
Це жорстоко – я маю померти...

MALEDETTO SIA L'ASPETTO

CLAUDIO MONTEVERDI

Allegretto

Голос

1. Ma - le - det - to sia l'a - spet - to che m'ar - de, tris - to
2. Ma - le - det - to la sa - et - ta ch'im - pia - gó, ne mor -
3. Don - na ri - a, mo - te mi - a vuol co - si, chi fe -

Фортепиано

4

Vo.

me poi ch'io sen - to rio tor - men - to, poi ch'io mo - ro ne ri -
ró. Co - si vuo - le il mio so - le, co - si bra - ma chi di -
ri. Pren - de gio - co del mio fo - co, vuol ch'i pe - ni, che mi

Pno.

8

Vo.

sto - ro ha mia fè sol per te. Ma - le - det - to sia l'a - spet - to
sa - ma quan - to può; che fa - rò? Ma - le - det - to la sa - et - ta
sve - ni, mor - rò qui, fie - ro di. Don - na ri - a mor - te mi - a

Pno.

12

Vo.

che m'ar - de tris - to me.
 ch'im - pia - gò ne mor - rò.
 vuol co - si, chi fe - ri.

Pno.

ANTONIO CALDARA «COME RAGGIO DI SOL»

Антоніо Кальдара (1670–1737) - італійський композитор, представник епохи бароко.

Виконання арії «Come raggio di sol» вимагає художньо-технічної та творчої активності оскільки нотна фіксація є мало деталізованою з боку динаміки, артикуляції та темпу. Нотний запис барочних творів є основою для індивідуального переосмислення виконання на основі художньої та технічної майстерності.

Вокальна партія схвильована, передає передчуття бурі, що наближається. Фрази звучать зі зростаючою експресією. Відбувається це завдяки хроматизації, інтонуванню окремих словосполучень, активним тональним змінам.

Мелодія переважно речитативна, текуча та напружена завдяки хроматичним ходам. Кульмінаційній середній частині властиві активні широкі інтервали – секста, октава (16–18т.), доволі часто зустрічається пунктирний ритм, вокальні фрази (16–18т.) підкреслені синкопами з виділенням другої та третьої метричних часток.

Вокальна партія розгортається на тлі щільної гармонічної пульсації і акомпанементу восьмими тривалостями.

Вокальний діапазон займає інтервал децими – від *e1* до *g2* октави. Арія написана у сопрановій теситурі. Темп *sostenuto*, помірний. Його прискорення

відбувається у кульмінаційній зоні з подальшим поверненням до основного темпу.

Динамічна барва коливається від *pianissimo* до *forte* в моментах найбільшої напруги.

Кульмінація знаходиться в т.26, підготовлена активною інтервалікою, динамікою та акцентуванням. Основна тональність арії *g-moll*. Протягом твору відбуваються відхилення в *c-moll*, *Es-dur*, *C-dur*, *d-moll*. Завершується арія тонікою *G-dur*.

Текст твору:

Як сонця ясний промінь в тихій блакиті,
Як сонця ясний промінь в тихій блакиті
Нам сяє, коли під шум прибою
В темних глибинах, в темних глибинах
Зростає буря, несучи нам загибель з собою,

Так часом на вустах посмішка блищить
І задоволення цвіте в веселому погляді,
Серце заходиться кров'ю, горить і тріпоче,
Приховуючи скорботу і горе.

COME RAGGIO DI SOL

ANTONIO CALDARA

Sostenuto ♩ = 46

Голос

Co - me rag - gio di
As on the swelling

Фортепиано

ppp *cresc.* *molto* *dim.* *simile*

5

Vo.

sol mi - te e se - re - no, co - me rag - gio di
wave in i - dle mo - tion, As on the swelling

Pno.

p

9

Vo.

sol mi - te e se - re - no so - vra
wave in i - dle mo - tion, Wan-ton

Pno.

pp

13

Vo. *pia - ci - di flut - ti si ri - po - sa, men - tre del*
sun - beams at play are gai - ly rid - ind, While in the

Pno. *affrett.*

17

Vo. *ma - re, men - tre del ma - re nel pro - fon - do*
bo - som, while in the bo - som of th'un - fath - om'd

Pno. *pp*

21

Vo. *se - no sta la tem - pe -*
o - cean There lies a tem -

Pno. *p* *cresc. e string.*

25 *f rit.* *rall.* a tempo *p*

Vo. sta a - sco - sa: co - si
 pest in hid - ing: So are

Pno. *col canto* *p*

29 tranquillo

Vo. ri - so ta - lor ga - io e pa - ca - to di con - ten - to, di
 man - y that wear a mien con - tent ed, Man - y a vis - age where -

Pno. *pp*

33

Vo. gio - ia un lab - bro in - fio - ra, men - tre nel suo se -
 on a smile e'er hov - ers, While, deep with - in, the

Pno.

36

Vo.

gre - to il cor pia - ga - to s'an-go-scia e
bo - som a heart tor - ment - ed In se - cret

Pno.

strent. cresc. e string. *f* dim. e rit.

40

Vo.

si mar - to - ra.
an - guish cov - ers.
a tempo

Pno.

pp dim. assai *pp*

ALESSANDRO STRADELLA «COSI AMOR MI FAI LANGUIR»

Алессандро Страделла (народився між 1639 і 1644–1682) – італійський композитор і співак епохи бароко. Автор опер, кантат, ораторій та інструментальної музики. Твори А. Страделла користувалися широкою популярністю та впливом за його життя.

Музична форма твору «Cosi amor mi fai languir» – проста тричастинна з розширенням (А, В, А1).

Перша частина в *cis-moll* (1–7т.); друга частина починається з відхилення в паралельний мажор *E-dur*, але потім знов повертається в основну тональність *cis-moll*, в другому куплеті з *cis-moll* починається секвенція (12т.), а вже в 16 такті з'являється тональність *E-dur*; третя частина повернення в *cis-moll* (19–

22т.) з невеликим розширенням – каденцією (22–29т.), що властиво тричастинній формі.

Темп *moderato* =104 – позначення помірного темпу, середнього між *andante* і *allegro*, що є визначальним у характері музичного твору, підкреслюючи схвильований стан закоханої душі.

Розмір 6/8 є складним, верхнє число розміру дорівнює 6 долям. В творі потрібно робити акцент не тільки на першу долю, як в творах з простим розміром, а й на другу групу восьмих, дещо слабше, ніж на першу долю такту. Таким чином, автор демонструє хвилювання героїні.

О, як любов мене непокоїть, мене непокоїть!

О, як любов мене непокоїть, мене непокоїть!

Ах, не любить той, хто такий милий мені.

Як я мучусь, він не знає,

І наших зустрічей він уникає,

Уникає він мене,

І наших зустрічей він уникає,

Уникає він мене.

У першій частині автор ставить ремарку *dolce*, що визначає ніжний характер виконання. Музична тема починається з квартового ходу, а крайні голоси утворюють інтервал сексту, що підкреслює романтичний стан героїні. Так само, це виражається в підвищених і знижених інтонаціях 1–4 тактах.

Композитор пропонує використовувати різні музично-виразні контрастні засоби, такі як: *leggiero*, *dolce*, *tenuto*.

В другій частині внутрішній стан героїні змінюється і набуває більш схвильованого характеру, це позначається дрібними тривалостями і поступовим збільшенням звукової сили – *cresc.* (8 т.), зміна темпу – *leggiero*, легко, граційно (11 т.), сила звуку сягає *mf* (12 т.) і опиняється на секвенції, а в супроводі з'являється позначення характеру виконання – *delicato*. Завершується друга частина уповільненням темпу *rit.* та затриманням на першій долі такту – *ten.* (4, 18 т.), після чого на восьмій паузі вказано знак затримання – *fermata*

(18 т.). Кода починається з 25 такту, з'являється альтерована 2 ступінь, що надає драматизму.

Твір відрізняє чіткість і цілісність. Основну тему вокальної партії підхоплює партія акомпанементу розкриваючи внутрішній світ людини з його хвилюваннями та спогадами. Великий інтерес представляють мелодійні лінії, завдяки розвиненій гармонії в супроводі.

Фактура супроводу гомофонно-гармонічна, використання імітаційних проведень теми партії соліста (1–2, 21–22 т.), і повторення її ритмічного малюнку в акомпанементі.

Перша кульмінація в 12 такті. Друга кульмінація – драматична, котра припадає на 23 такт – вокальний поступовий зліт до *fis2* октави. Мелодія насичена альтерованими ступенями, акордова фактура фортепіанної партії стає більш насиченою.

Особливості вокально-технічного виконання арії.

Твір можуть співати як сопрано так і меццо-сопрано. Загальний діапазон від *e1* до *fis2* октави. Під час виконання арії між співаком і концертмейстером, має бути добре порозуміння, тому що існують певні ансамблеві складнощі: динамічні, інтонаційні, ритмічні, хоча акомпанемент весь час гармонійно підтримує співака, допомагаючи утриматися в тональності.

Труднощі, які зустрічаються в творі:

1. Інтонаційні. Початок вокальної партії не підтримується акомпанементом, співак спирається на власний слуховий досвід. При інтонуванні мелодії можуть виникнути певні труднощі з інтервалами на кварту (1т.), мелодія насичена альтерованими ступенями (3, 6, 11, 13,14, 21, 25–27 т.). Увагу в роботі над арією потрібно звертати на початок та закінчення фраз, які передбачають добру опору звуку.
2. Дикційні труднощі. Виконання цієї арії передбачає чітку і ясну вимову слів.
3. Виконавські. Для того, щоб виразно передати музичний образ, необхідно дотримуватися темпу, ретельно виконувати всі запропоновані в нотному тексті динамічні нюанси та агогічні відступи.

4. Ритмічні. Важливо відчувати ритмічну пульсацію, тому що розмір 6/8 є складним в ритмічному виконанні. Мелодія всієї арії насичена восьмими нотами, що може підштовхувати співака до прискорення.
5. Динамічні. Виконання цього твору потребує від співака досвіду кантиленного співу, якісного тембру та філіровки звуку (посилення чи послаблення голосу в процесі співу), тому що динамічна шкала варіюється від *piano* до *forte*.

COSI AMOR MI FAI LANGUIR

ALESSANDRO STRADELLA

Moderato ♩ = 104

p dolce ten. *p dolce*

Голос

Co-si a - mor mi fai lan - guir, mi fai lan - guir. Co-si a -

Фортепиано

p dolce *p dolce*

5 *cresc.*

Vo.

mor mi fai lan - guir, mi fai lan - guir. Non è mi - o ciò che de -

Pno.

9 *mf* *leggiere*

Vo.

si - o, che mi fug - ge se - guir deg - gio e chi si strug - ge del mio

Pno.

delicato

13

Vo. fo - co, del mio fo - co ho da fug - gir e chi si

Pno.

16

Vo. strug - ge del mio fo - co del mio fo - co ho da fug - gir. Co-si a -

Pno.

rit. ten. a tempo

20

Vo. mor mi fai lan - guir, mi fai lan - guir, mi fai lan -

Pno.

24

Vo. guir. Ah! mi fai lan - guir, ah... mi fai lan - guir.

Pno.

rit. assai

CLAUDIO MONTEVERDI « IL LAMENTO D'ARIANNA»

DALL'OPERA «ARIANNA»

Клаудіо Монтеверді (повне ім'я Клаудіо Джованні Антоніо Монтеверді (1567–1643)) італійський композитор, автор мадригалів, опери «Орфей», творів «Плач Аріадни» і «Вечірня Діви Марії». Сольна партія Аріадни збереглася в одному флорентійському рукописі. Завдяки популярності цієї арії до нас дійшло безліч її варіантів. Зі «Скарги Аріадни» бере початок скорботно-лірична лінія в опері XVI–XVIII століть.

Тональність арії – *f-moll.* «Il lamento d'Arianna» – арія *da capo* («з голови») – невелика музична форма поширена в епоху бароко. Такі арії мали тричастинну форму, третя частина повторювала першу та прикрашалася колоратурними елементами. Іноді композитор не писав третьої частини, а ставив ремарку – *da capo (з початку)*.

Перша частина – 1–6 т., друга – з 7–14т., третя частина – з 15–19 т. Фактура – гомофонно-гармонічна. Метроритм – розмір 4/4 зберігається на протязі всього твору. Доволі часто зустрічається початок зі слабкої долі (1, 7, 11, 17 такти), для підкреслення активного прямування до сильної долі. Темп – *lento* = 66.

Подібно кращим мадригалах композитора, з дивовижною чуйністю і гнучкістю відображаються всі повороти душевного стану героїні - гордість і смиренність, спогади і біль втрати, ніжність і обурення. Завдяки таким засобам виразності, як *dolente* (сумно, тужливо) в 1-3 тактах, *allargando* (розширюючи) в 4 такті, *più cresc.* (12 т.), і досягається характер виконання – це почуття смертельного страждання. Музика вільно йде за змістом поетичного тексту:

Дайте мені померти!

Ні в чому нема для мене втіхи.

Хто втішить мене

В моїй жахливій долі

В моїх стражданнях тяжких?

Дайте мені померти!

Висхідна інтонація плачу, яка будується півтонами, з'являється вже в першому такті арії, яку автор підкреслює - *dolente* (сумно, тужливо) на слові «Дайте». Наступні один за одним мелодичні фрази побудовані так, що кожна сприймається як логічне продовження попередньої.

Голосоведіння та інтерваліка вокальної мелодії.

Подібно тяжкому вдику звучить висхідна інтонація з полутонів у 4 такті, на слові прохання «Дайте мені», *allargando* та *forte* – підкреслює важкий емоційний стан героїні. Як виклик, звучить низхідна інтонація половинними нотами в 5 та 6 тактах, з раптовою зміною нюансу, що приходить на слово «померти», досягається засобом музичної виразності *piano*. В 7 такті питальна інтонація досягається завдяки квінтовому ходу, а драматичний підхід к головному питанню всієї арії підкреслюється емоційним зльотом на *forte*, який приходить на питальні слова «хто втішить мене?».

Смислова кульмінація арії приходить на слова «В моїй жахливій долі, в моїх стражданнях тяжких?». Пунктирний ритм та квартовий хід в гору (11т.), збільшений квінтовий хід (12 т.), емоційний сплеск *più cresc.* – поступова напруга, а також фермата (14 т.) – все це підкреслює трагічний, скорбний стан Аріадни.

Закінчення поетичної строфи збігається з музичної каденцією, це останнє прохання «Дайте мені померти!» (15 т.), починається з тієї ж інтонації, що і початок арії (весь перший період повторюється), фраза завершується невеликим *cresc.* в 17 такті, потім *dim.* в 18 такті, підкреслюючи страждання, і *pp* – як останній емоційний елемент, що надає ефект завершеності. Кода – виконує роль емоційної кульмінації арії. На сприйняття слухача діє єдність інтонаційного складу. Вся сцена пронизана подібними мелодійними оборотами, заснованими на низхідних інтервалах, які вже в мадригалах були знайдені композитором для показу образів смерті і страждання.

Вокальний діапазон – октава, від *f1* – *f2*. Виконання хроматизмів, завдяки яким досягається інтонація плачу, потребують навичку чистого інтонування. Динаміка варіюється від *pp-f*, що сприяє драматургії арії.

К.Монтеверді прагнув підпорядкувати музику змісту тексту, створити індивідуальні музичні характеристики діючих осіб. Велику роль в цьому грали гармонійні і оркестрові засоби. В арії Аріадни супроводу надається роль підтримки емоційного характеру твору, завдяки гармонійному рішенню. Гармонійний план підпорядковується текстові. Перша частина – 1–6 т тональність *f-moll* , друга – з 7–14т., з 11–14 такт тональність *c-moll*, третя частина – з 15–19 т. тональність *f-moll* .

Опера «Агіанна» неодноразово ставилася на сцені за життя композитора, в найбільш сильних драматичних моментах останньої і вершинної опери самого Монтеверді – «Коронація Поппеї» – ясно відчуваються відлуння цього «плачу».

IL LAMENTO D'ARIANNA

dall'opera "Arianna"

CLAUDIO MONTEVERDI

Lento ♩ = 66

mf dolente *allarg.* *f* *p*

Голос

La - scia - te - mi mo - ri - re! La - scia - te - mi mo - ri - re!

Фортепиано

p dolente *f* *p*

7

Vo. *f*

E che vo - le - te, che mi con - for - te in co - si du - ra

Pno. *mf*

12

Vo. *più cresc.* *f*

sor - te, in co - si gran mar - ti - re? La - scia - te - mi mo - ri - re,

Pno.

17

Vo. *pp* rit.

la - scia - te - mi mo - ri - re.

Pno. *pp*

Список використаних джерел:

1. Багадурова В. Итальянские мастера вокального искусства. Москва: Музгиз, 1933. 18 с.
2. Богданова Н. Арии итальянских композиторов XVI–XVIII веков. Москва: Музыка, 1988. 64с.
3. Гнідь Б.П. Історія вокального мистецтва. Київ: НМАУ, 1997. 320с.
4. Кравченко А. Секреты бельканто. Симферополь: Таврида, 1993. 128 с.
5. Касьяненко М. Барочна вокальна стилістика як виконавська проблема (стратегії класу Є.Мірошниченко) //Аспекти історичного музикознавства: збірник наукових статей. Харків, 2017. Вип. 10. – С.266-285.
6. Смелкова Т.Д. Хрестоматия для начального обучения сольному пению. Санкт-Петербург: Планета музыки, 2019. 80с.
7. Донець-Тессейр М. Е. Опыт воспитания сопрано. // Вопросы вокальной педагогики. М.: Музыка, 1967. Вып. 3. – С.120-133.
8. Пайкина В. Арии композиторов XVI–XVIII веков для среднего голоса. Санкт-Петербург: Композитор, 2007.91с.
9. Пидорина В.И. А.Ф. Мишуга — выдающийся певец и вокальный педагог. //Вопросы вокальной педагогики. М.: Музыка, 1976. Вып.5. – С.135-155.
10. Соболева О.Д. Вплив української народної пісні на формування та розвиток співака-початківця. //Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв, 2011. Вип. 4. – С.234-237.

ЗМІСТ

1.	<i>ПЕРЕДМОВА</i>	1
2.	<i>МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ</i>	2
3.	B.PASQUINI «CANZONETTE».....	5
4.	D.MANZOLO «ANDIOLETTA LEGGIADRETTA».....	8
5.	D.MANZOLO «QUANDO TU MI GUARDI E RIDI».....	10
6.	G.PAISIELLO «NEL COR PIU NON MI SENTO».....	12
7.	A.VIVALDI «VIENI, VIENI O MIO DILETTO».....	15
8.	G.CACCINI «AMOR, CH' ATTENDI? ».....	17
9.	C.MONTEVERDI «MALEDETTO SIA L' ASPETTO».....	20
10.	A.CALDARA «COME RAGGIO DI SOL».....	23
11.	A.STRADELLA «COSI AMOR MI FAI LANGUIR».....	28
12.	C.MONTEVERDI « IL LAMENTO D'ARIANNA» DALL'OPERA “ARIANNA”.....	34
13.	<i>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</i>	39